

E LAS DUNNAS?

Ils gremis che han elavurà la Constituziun federala, sa cumponivan exclusivamain dad umens. Pertutgant intgins artitgels da la Constituziun federala avess ins tuttina spetgà ina discussiun davart la dumonda da las schlattainas, u almain singulas remartgas en chaussa. Nua chapeschan ins la furma masculina uschia, ch'ella includa las dunnas, nua manegia ella exclusivamain ils umens? Tge differenzas ston ins eventualmain resguardar? Igl è remartgabel, che questas dumondas – salv'er rur – n'èn insumma mai vegnidas discutadas en nagins dals gremis relevant, ni en la Cumissiun da revisiun, ni en la Dieta federala (radunanza dals delegads dals chantuns) ni en il Cussegl grond dal Grischun. Il medem vala per las discussiuns en la pressa.

En connex cun il tema «egualitad giuridica» (artitel 4) vegni en emprima lingia debattà, quant enavant ch'ella duai vegnir concedida er als Gidieus (da princip gea). En connex cun ils dretgs politics (art. 41 e 42) vegni discutà davart ils dretgs da las personas domiciliadas, pia dals Svizzers d'alters chantuns sco er davart ils dretgs da las personas «estras» resp. da l'exteriur natiralizadas (resultat: las personas domiciliadas n'han nagin dretg da votar sin plaun communal, ed en fatschentas chantunals las dastgan ils chantuns prescriber in temp da spetga da maximalmain 2 onns, fin ch'ellas survegnan il dretg da votar). En cas da las disposiziuns che reglan l'elecziun dal Cussegl naziunal, èsi cunzunt contestà, sch'i duai vegnir fixà ina limita da vegliadetgna unitara per tut la Svizra (resultat: 20 onns, perquai ch'er l'obliga-

ziun da far servetsch militar cumenza en questa vegliadetgna). Sunter las turbulenzas da la Guerra da la Lia separatista vegni plinavant refusà als spirituals d'occupar in sez en il Cussegl naziunal: ins sto esser da «stadi secular». Mo davart la dumonda, sche dunnas ed umens duain vegnir tractads giuridicamain en moda differenta, na vegni mai discurre.

Malgrà questa veritabla negligentscha dals realisaturs da la Constituziun, stoi vegnir constatà, che la Svizra è l'onn 1848 il pajais lunschor il pli democratic, sch'ins considere-scha sco «index da democrazia» la cumpart da la popula-zion creschida che posseda politicamain in dretg substan-zial da cundecisiun (cun differenzas chantunals: circa 40 %). La Svizra: ina republica stabila circumdada da monarchias.

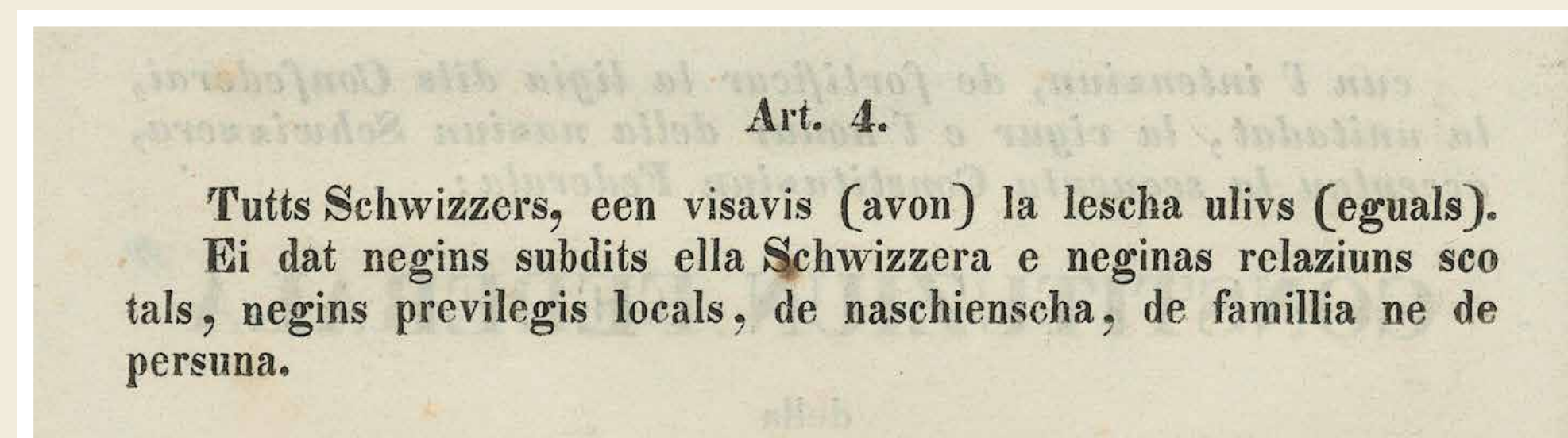
Il moviment per il dretg da votar da las dunnas cumenza pir vers la fin dal 19avel tschientaner. Alura è dentant in'aristocrata grischuna sa messa en per propi: Meta von Salis (1855-1929, qua l'onn 1899) pretenda en in artitel cun il titel „Ketzerische Neujahrs-gedanken“ che cumpara 1887 en l'ediziun da Bumaun da la „Zürcher Post“ betg main ch' il dretg cumplain da votar e d'eleger per las dunnas.

Las dunnas èn represchen-tadas mo simbolicamain: sin quest fegl commemora-tiv per la deliberaziun da la Constituziun federala ils 12 da settember 1848 sur-dat ina Helvezia feminina la Constituziun a ses pievel che sa cumpona exclusi-vamain dad umens – e la mesadad d'els porta in'uni-furma.

La Dieta federala a Berna a chaschun da sia ultima sesida avant la Guerra da la Lia separatista: in club dad umens. Il represchentant grischun, Rageth Abys, sesa en il chantun a dretga.

Art. 18.
Scadin Schwizzer ei obligaus tier la defensium della patria.

L'artitel 4 garantescha l'egualitad giuridica ed abolescha ils avantatgs dal lieu, da la naschienscha, da la famiglia e da la persuna. Tant pli evidents restan ils privilegis da la schlattaina ch'ils umens possedan e che na vegnan betg numnads explicitamain. En quest connex stoi vegnir res-guardà, ch'i dat er obligaziuns che pertutgan mo ils umens: la Constituzi-un federala statuescha l'obligaziun generala da far servetsch militar.

Nachweis der Abbildungen:
• Die letzte Sitzung der eidgenössischen Tagsatzung 1847 am 28. Oktober 1847 vor dem Sonderbundkrieg. Holzschnitt von Kretzschmer (Schweizerische Nationalbibliothek, Bern, Graphische Sammlung). S. Artikel „Tagsatzung“ im Historischen Lexikon der Schweiz (online).
• Ausschnitt aus dem Gedenkblatt, das anlässlich der Inkraftsetzung der Bundesverfassung am 12. September 1848 erschien. Lithografie von Caspar Studer, Winterthur, gedruckt von Johann Jakob Ulrich in Zürich, 1848. 70 x 46,7 cm (Burgerbibliothek Bern, Gr.D.83). S. Artikel „Bundesverfassung“ im Historischen Lexikon der Schweiz (online).
• Christian Wilhelm Allers, Kohlezeichnung, Porträt 1899 von Meta von Salis-Marschlin, 1855-1929 (Rätisches Museum I.74).

Italianische Version

Deutsche Version